

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
«ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет природничих наук

Кафедра географії та природознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВД Сталий розвиток регіону

Освітня програма «Географія та організація простору територіальних громад»

Спеціальність 106 Географія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні
кафедри географії та природознавства
(протокол № 5 від “23” січня 2024 р.)

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація

Інформація про викладача

Прізвище, ім'я, по батькові	Белова Наталія Володимирівна
Наукова ступінь	кандидат географічних наук
Наукове звання	доцент
Посада	доцент кафедри географії та природознавства
Місце роботи	Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Факультет природничих наук, Кафедра географії та природознавства
Адреса кафедри	вул. Галицька, 201 а, каб. 206, м. Івано-Франківськ
Контакти	+38 (067) 34 36 271
E-mail	nataliia.bielova@pnu.edu.ua
Посилання на персональну сторінку	https://kgip.pnu.edu.ua/%d0%b1%d1%94%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%be/

Опис дисципліни

Назва дисципліни	Сталий розвиток регіону
Формат дисципліни	вибіркова
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS, 90 год., з них: 12 год. лекційних та 18 год. практичних занять, 60 год. самостійної роботи. Вид контролю – залік.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/course/subscription/through/url/7ab4f5342a6f3640cd2a

2. Анотація до курсу

«Сталий розвиток регіону» є вибірковою навчальною дисципліною для студентів спеціальності 106 Географія (ОП Географія та організація простору територіальних громад). Навчальна дисципліна «Сталий розвиток регіону» належить до числа новітніх навчальних курсів і передбачає міждисциплінарний та системний підхід до вивчення основних проблем взаємодії людини і навколишнього середовища з точки зору принципів і стратегій сталого розвитку. У відповідності до рекомендацій Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) вивчення проблем сталого розвитку повинно стати складовою частиною в програмі підготовки фахівців природничих спеціальностей, або ж бути організовано як окремий загальний курс.

3. Мета та цілі курсу

Метою викладання дисципліни «Сталий розвиток регіону» є формування у студентів основ цілісного екоцентричного світогляду щодо напрямів розвитку цивілізації, шляхів гармонізації екологічних, економічних та соціальних аспектів людської діяльності на глобальному, локальному та місцевому рівнях, а також сучасних підходів щодо кількісної оцінки управлінських рішень у контексті сталого розвитку регіону. Курс має на меті формування базових знань з проблем взаємодії людини і навколишнього середовища, необхідних для прийняття рішень у подальшій професійній діяльності згідно з принципами сталого розвитку.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Сталий розвиток регіону» є:

- вивчити понятійно-категорійний апарат стратегії сталого розвитку;
- опрацювати основні відомості про глобальні екологічні проблеми людства – ресурси і розвиток, антропогенні впливи на біосферу;
- вивчити якісні і кількісні критерії стійкості природних екосистем, розвитку і моделювання сталого розвитку суспільства;
- проаналізувати економічні, соціально-політичні, екологічні та етичні проблеми розвитку;
- дослідити проблеми прийняття управлінських рішень;
- навчитися застосовувати індикатори сталого розвитку при вирішенні соціально-екологічних проблем на місцевому, регіональному і глобальному рівнях.

4. Результати навчання (компетентності)

К І. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об’єктів та процесів

Програмні результати навчання

ПР16. Готувати і представляти аналітичні матеріали на засадах принципів сталого регіонального розвитку, що стосуються планування, організації та реалізації управлінських рішень у конструюванні просторів міських та сільських територіальних громад.

Обсяг курсу – 3 кредити ECTS, 90 год.

<u>Вид заняття</u>	<u>Загальна кількість годин</u>
лекції	12
практичні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

<u>Семестр</u>	<u>Спеціальність</u>	<u>Курс</u> (рік <u>навчання</u>)	<u>Нормативний /</u> <u>вибірковий</u>
7 (8)	106 Географія (ОП Географія та організація простору територіальних громад)	4 курс ОР «бакалавр»	вибірковий

Тематика курсу

<u>Тема, план</u>	<u>Форма заняття</u>	<u>Завдання, год</u>	<u>Вага</u> <u>оцінки</u>	<u>Термін</u> <u>виконання</u>
Тема 1. Основні поняття і визначення сталого розвитку. Глобальні екологічні проблеми людства. Положення “Порядку денного на XXI століття”.	Лекція 1/ Практична робота № 1	Тестові завдання/ захист практичної роботи/ 2 год	5	Згідно розкладу

<p>Тема 2. Закономірності взаємодії людини і природи. Духовна криза людства як основний фактор екологічної кризи. Функціонування соціально-економічних систем. Загальносистемні закономірності взаємовідносин людей і природи, закономірності системи “людина-природа”, закономірності соціальної екології, закономірності природокористування і охорони природи.</p>	<p>Лекція 2/ Практична робота № 2</p>	<p>Тестові завдання/ захист практичної роботи/ 2 год</p>	<p>5</p>	<p>Згідно розкладу</p>
<p>Тема 3. Наукові передумови формування принципів сталого розвитку. Інформація як складова сталого розвитку регіону. Умови прогресивного розвитку соціально-економічних систем; принципи забезпечення екологічної стійкості, екологічних цілей та екологічної мотивації.</p>	<p>Лекція 3/ Практична робота № 3</p>	<p>Тестові завдання/ захист практичної роботи/ 2 год</p>	<p>5</p>	<p>Згідно розкладу</p>
<p>Тема 4. Індикатори сталого розвитку природних і соціально-економічних систем. Основні економічні індикатори: процент росту ВВП; покращення режиму харчування людей; середній процент використання природних ресурсів на одного мешканця. Основні соціальні індикатори: демографічні показники, середня тривалість життя і грамотність населення; процент зменшення безробіття; доступ до санітарних послуг; індекс людського розвитку. Індикатори довкілля: Індикатор споживання води; пропорція населення, яке має постійний доступ до безпечної для здоров'я питної води у містах та селах; індикатори споживання енергії; індикатори випущених</p>	<p>Лекція 4/ Практична робота № 4</p>	<p>Захист практичної роботи/ Контрольна робота/ 2 год</p>	<p>5</p>	<p>Згідно розкладу</p>

відходів; процентне співвідношення території, що захищається для підтримки біологічного розмаїття, до поверхневої території.				
Тема 5. Альтернативні стратегії розвитку суспільства та регіонів. Поняття ноосфера і шляхи розвитку людства. Теорія біотичної регуляції і стабілізації довкілля. Екологізація виробництва. Симбіотичний шлях розвитку. Екологічний шлях розвитку. Концепція коеволюції М.М. Моїсеєва.	Лекція 5/ Практична робота № 5	Тестові завдання/ захист практичної роботи/ 2 год	5	Згідно розкладу
Тема 6. Особливості концепції освіти для сталого розвитку. Завдання сучасної екології як науки про виживання людства. Мета і принципи екологічної освіти, екологічне виховання; концепція освіти для сталого розвитку; екологічна етика як невід'ємна складова сталого розвитку.	Практична робота № 6	Тестові завдання/ захист практичної роботи/ 2 год	5	Згідно розкладу
Тема 7. Особливості втілення концепції сталого розвитку в Україні.	Лекція 6/ Практична робота № 7	Тестові завдання/ захист практичної роботи/ 2 год	5	Згідно розкладу
Тема 8. Розрахунок індексу людського розвитку в регіонах України.	Практична робота № 8	Тестові завдання/ захист практичної роботи/ 2 год	5	Згідно розкладу
Тема 9. Розробка місцевого плану дій з охорони навколишнього середовища.	Практична робота № 9	Презентації/ Підсумкова контрольна робота/ 2 год	10	Згідно розкладу
6. Система оцінювання курсу				
Загальна система оцінювання курсу	50 балів студент отримує під час проведення практичних занять; ще 50 балів студент отримує за складання заліку.			
Вимоги до письмової роботи	Заліковий білет містить 4 описові запитання та тестові завдання. Описові теоретичні питання мають бути			

	розписані тезисно, лаконічно та послідовно. Після написання роботи проходить усний захист (вибірково за необхідності).
Семинарські заняття	Кожне практичне заняття оцінюється в 5 балів, 10 балів студент може отримати за оформлення і презентацію індивідуального завдання. Без захисту індивідуальної роботи студент не допускається до здачі заліку.
Умови допуску до підсумкового контролю	Під час навчання на практичних заняттях отримати не менше 25 балів, а також, обов'язково захистити індивідуальну роботу згідно обраної тематики.

7. Політика курсу

Всі аудиторні та самостійні заняття проводяться з дотриманням етичних стандартів професії.

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із викладачем дисципліни.

Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час підготовки практичних завдань в процесі заняття. Забороняється добровільна передача інформації між студентами під час екзамену чи практичних робіт.

Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатів навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням: «Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%E2%84%96627_27.09.2018.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

В Університеті діють морально-етичні принципи та правила поведінки викладачів і студентів, яких слід дотримуватися у своїй діяльності, прописані в Кодексі честі

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

<https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81.FR12.pdf>

Політика щодо перескладання змістових модулів та оскарження оцінювання

Ліквідація академічної заборгованості, перескладання змістових модулів та оскарження результатів оцінювання проводиться згідно порядку прописаного в «Порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019)»

<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2019/11/PORYaDOK-Orhanizatsii-Ta-Provedennia-Otsiniuvannia-Uspishnosti-Studentiv-Prykarpatskoho-Natsionalnoho-Universytetu-Im.-Vasylia-Stefanyka.pdf>

Участь в опитуванні (анкетуванні)

По завершенні вивчення курсу здобувачі вищої освіти мають можливість пройти опитування у системі Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності <https://d-learn.pnu.edu.ua/> щодо удосконалення якості навчання. Анкета носить анонімний характер і включає 10 запитань, відповіді на них будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

Заповнення анкет є важливою складовою навчальної активності студентів, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати їх пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. Рекомендована література

Основна:

1. Білорус О.Г. Глобальний сталий розвиток : [монографія] / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко. – К.: КНЕУ, 2006. – 488 с.
2. Борщук Є.М. Основи теорії стійкого розвитку еколого-економічних систем : [монографія] / Є.М. Борщук. – Львів: Растр-7, 2007. – 435 с.
3. Білявський Г.О., Бутченко. Основи екології: теорія і практикум: Навч.посібник.–К.:Либідь, 2004. – 368 с.
4. Боголюбов В.М., Прилипко В.А. Стратегія сталого розвитку: Навчальний посібник. – К.: Вид. центр НАУ, 2009. – 281 с.
5. Бурик З.М. Концептуальні підходи до державного регулювання сталого розвитку в Україні / З.М. Бурик // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2017. – Вип. 2(52). – С. 65–74.
6. Герасимчук З.В. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика : [монографія] / З.В. Герасимчук, В.Г. Поліщук. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. – 516 с.
7. Герасимчук З.В. Теоретичні та прикладні засади прогнозування стійкого розвитку регіону : [монографія] / З.В. Герасимчук, І.С. Кондіус. – Луцьк: Надтир'я, – 2010. – 412 с.
8. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку: Пер. з англ –К.:Інтелсфера, 2002. 312 с.
9. Згуровський М.З. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти : ч. 2 / М.З. Згуровський. – 2010. – С. 15–38.
10. Концепція екологічної освіти України. – К., 2002. – 28 с.
11. Крисаченко В.С. Людина і біосфера: основи екологічної антропології. Підр. – К.: Заповіт, 1998. – 688 с.

12. Кучерявий В.П. Екологія. – Львів: Світ, 2001.
13. Методи оцінки екологічних втрат: Монографія / За ред. д.е.н. Л.Г. Мельника та к.е.н. О.І. Корінцевої. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2004. – 288 с.
14. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 176 с.
15. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Л.Г.Мельника, проф. М.К.Шапочки. – Суми: “Університетська книга”, 2006. – 759 с.
16. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Л.Г.Мельника. – Суми: “Університетська книга”, 2005. – 654 с.
17. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Л.Г.Мельника. – Суми: “Університетська книга”, 2005. – 654 с.
18. Основи стійкого розвитку: Практикум / За заг. ред. Л.Г.Мельника та О.І. Корінцевої. – Суми: “Університетська книга”, 2005. – 358 с.
19. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
20. Програма дій “Порядок денний на 21 століття”/ Пер. з англ.: ВГО “Україна. Порядок денний на 21 століття”. К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.
21. Програма дій з подальшого впровадження Порядку денного на 21 століття”/Переклад з англ.: ВГО “Україна. Порядок денний на 21 століття”. – К.: Інтелсфера, 2000. – 58 с.
22. Сахаєв В.Г., Шевчук В.Я. Сталий розвиток і економіка природо відтворення / Центр дослідження сталого розвитку. Київ: Геопрінт, 2004. – 213 с.
23. Собчик В. Нова методологія удосконалення агроекологічної культури. – К., 2004. – 68 с.
24. Стратегія сталого розвитку регіону : підручник / М. О. Клименко, О. М. Клименко, Л. В. Клименко. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. – 312 с.
25. Цілі Розвитку Тисячоліття – Україна 2015. Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Інститут демографії та соціальних досліджень, ПРООН в Україні. – Київ, 2016. – 132 с.

Допоміжна:

1. Боголюбов В.М., Соломенко Л.І. та ін. Екологія з основами збалансованого природокористування: Навчально-методичний посібник. – Херсон: Айлант НУБіП, 2009. – 216 с.
2. Гор А. Земля у рівновазі / Переклад з англ.: Інститут сталого розвитку. – К.: Інтелсфера, 2002. – 312 с.
3. Крисаченко В.С. Людина і біосфера: основи екологічної антропології /Підручник. – К.: Заповіт, 1998. – 688 с.
4. Національна парадигма сталого розвитку України / За ред. Б.Є. Патона. – К. Державна установа «Інститут економіки природо-користування та сталого розвитку НАН України», 2012. – 72 с.
5. Стратегія сталого розвитку. Підручник (Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Прилипко В.А., Клименко Л.В.). –Херсон: Олді-плюс, 2012 – 444 с.
6. Стратегія національної екологічної політики на період до 2020 року.Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, 2008.

Інтернет-джерела отримання додаткової інформації:

1. Інструментарій освіти для сталого розвитку - <http://www.esdtoolkit.org/>
2. Мережа навчання і сталості, <http://www.econet.dk/ENGLISH/NLS/Index.html>
3. Міста, дружні для дитини, <http://www.childfriendlycities.org/home.html>

4. Навчання для сталого світу: посібник для вчителів, <http://www.1420learning.org/swteachersguideshort.html>
5. Навчання для сталого розвитку, <http://www.unesco.org/education/tlsf/index.htm>
6. Освіта для сталого розвитку ЮНЕСКО, <http://www.unesco.org/education/desd>
7. Освіта для сталості у Європі, <http://www.efseurope.org/cgibin/Zope.cgi/efseurope/en/quickideas/efsNews/index.html>
8. План дій на XXI століття, www.un.org/esa/sustdev/agenda21.htm або <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.m>
9. Проект асоційованих шкіл Балтійське море, <http://www.kiss.pl/bsp/>
10. Проект асоційованих шкіл ЮНЕСКО, <http://www.unesco.org/education/asp>
11. Регіональний екологічний центр Центральної та Східної Європи, <http://www.rec.org/>
12. Стратегії для сталого розвитку, www.undp.org/fssd/
13. Хартія Землі, www.earthcharter.org
14. Комісія ООН із сталого розвитку <http://www.iisd.ca/linkages/topics/csd/>
15. Організація з охорони довкілля при ООН <http://www.unep.ch>
16. Організація з сільського господарства та продовольства при ООН www.fao.org/organic/faq-e.htm
17. Економічна Комісія для Європи <http://www.unece.org>
18. Мережа організацій із сталого розвитку суспільства <http://www.econet.apc.org/econet/en/issues.html>
19. Інститут дослідження сталого розвитку <http://www.sdri.ubc.ca>
20. Центр із вивчення сталості <http://panda.org/livingplanet/lproo/>
21. Цілі сталого розвитку 2016-2030. <http://www.un.org.ua/ua/>
22. Індикатори сталого розвитку <http://www.un.org/esa/sustdev/isd.htm>
23. Ініціатива науки та технологій зі сталості <http://sustainabilityscience.org/ists>

Викладач

Наталія БЄЛОВА